

Tisdagen den 19 april

Kl. 15.00

*Om viss promemoria
rörande tolkningen av
föreskrift i rättegångs-
balken*

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1987/88:217 om viss promemoria rörande tolkningen av föreskrift i rättegångsbalken

Anf. 1 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Karin Ahrland har, med anledning av ett lagstiftningsärende som avgjordes av regeringen i december 1987, frågat mig

1. varför det skulle meddelas alla domstolar att det enligt regeringens mening inte behövdes någon lagändring,

2. varför en promemoria fogades till regeringsbeslutet och om detta kunde uppfattas på annat sätt än att regeringen eller i vart fall jag instämde i de uttalanden som gjordes i promemorian i en viss tolkningsfråga.

Lagstiftningsärendet gällde reglerna för när ett brottmål får avgöras av tingsrätt trots att den tilltalade inte är personligen närvarande. Bestämmelser om detta finns i 46 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken, som fick sin nuvarande lydelse år 1982.

Luleå tingsrätt hävdade i en skrivelse i början av år 1987 att det uppkommit problem i fråga om tillämpningen av denna bestämmelse. Med anledning av skrivelsen upprättades inom justitiedepartementet en promemoria om denna fråga. Efter en genomgång av förarbetena konstaterades i promemorian att bestämmelsen – enligt vad som framkommit vid underhandskontakter med ett antal domstolar – generellt sett tillämpades på det sätt som avsetts vid dess tillkomst och att någon lagändring därför inte torde behövas.

Promemorian gick ut på remiss till riksåklagaren, samtliga sex hovrätter, sex tingsrätter, däribland de tre största, justitieombudsmannen, Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund och Föreningen Sveriges åklagare. Samtliga delade åsikten att någon lagändring inte behövdes.

Den 10 december förra året beslutade regeringen att tingsrättens skrivelse inte skulle föranleda någon annan åtgärd från regeringens sida än att ett exemplar av promemorian skulle överlämnas till Luleå tingsrätt för kännedom. Kopior av regeringens beslut och promemorian expedierades samtidigt för kännedom till riksåklagaren och till samtliga hovrätter och tingsrätter.

På initiativ av departementet infördes i domstolsverkets informations-skrift, Domstolsverket informerar, en kort notis om vad som hade förekommit i regeringsärendet. Notisen avslutades med en upplysning om att promemorian sänts ut till de allmänna domstolarna och att det var angeläget att den spreds till all dömande personal vid domstolarna.

Vad beträffar Karin Ahrlands första fråga anser jag att ett regeringsbeslut ibland kan ha stort intresse för de rättstillämpande myndigheterna, även om beslutet inte innebär något förslag till lagändring.

Som Karin Ahrland själv konstaterar har 1982 års ändring av 46 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken medfört en del tillämpningssvårigheter. Om regeringen funnit att det förelegat behov av en ändrad lagstiftning, skulle detta ha kommit till allmän kännedom genom en proposition till riksdagen. När nu regeringen efter egen utredning och remissbehandling i stället fann att lagstiftningen inte behövde ändras, ansågs det angeläget att detta ställnings-tagande och, framför allt, det material som låg till grund för det kom till de tillämpande myndigheternas kännedom och inte begravdes i departementets arkiv.

Jag vill i det sammanhanget peka på att det från domstolshåll ofta framförts önskemål om en utökad information av detta slag från regeringskansliet. I det här fallet rörde beslutet dessutom en praktiskt viktig och ofta förekommande handläggningsfråga som i stor utsträckning hanteras av tingsnotarier.

När det gäller Karin Ahrlands andra fråga vill jag framhålla att det som låg till grund för regeringens beslut att inte föreslå någon ändring av lagstiftningen var just promemorian och remissbehandlingen av denna. För att skälen för regeringens beslut skulle framgå för de domstolar som fick del av beslutet var det naturligt och nödvändigt att promemorian bifogades regeringens beslut. Som framgår av beslutet kom regeringen – liksom remissinstanserna – fram till samma uppfattning som uttrycktes i promemorian, nämligen att någon lagändring inte behövdes. Detta har självfallet skett på grundval av den i promemorian redovisade – och av remissinstanserna godtagna – uppfattningen om hur domstolarna allmänt sett tillämpar bestämmelsen.

Däremot har regeringen inte gjort några nya uttalanden om hur lagstiftningen *skall* tillämpas som avviker från dem som gjordes vid lagändringen år 1982. Att redovisa förarbeten och praxis som en bakgrund till varför man inte tar initiativ till ändrad lagstiftning är ingalunda någon lagförklaring.

Anf. 2 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det långa och utförliga svaret. Anna-Greta Leijon har redogjort så ingående för den aktuella frågan och för bakgrunden att jag inte behöver ta upp tid med att upprepa den saken. Däremot har jag anledning att göra några kommentarer, och jag skulle gärna vilja ha ett eller annat förtydligande och svar på följdfrågor.

Lag stiftas numera enligt regeringsformen av riksdagen ensam. Däremot har regeringen – liksom varje riksdagsledamot – förslagsrätt. Jag kan inte låta bli att i sammanhanget helt parentetiskt påpeka att det också finns möjlighet för riksdagen att i vissa hänseenden bemyndiga regeringen att besluta om olika föreskrifter. Detta gör regeringen ganska friskt, t. o. m. i så stor utsträckning att man i regeringskansliet inte alltid tycks kunna skilja på

lagar och föreskrifter. För någon månad sedan beskyllde finansministern här i kammaren mig för att ha varit med och beslutat om vissa tullföreskrifter. Han tycktes inte veta att varken jag eller någon annan riksdagsledamot gjort detta. Finansministern hade på det område vi då debatterade fått riksdagens fullmakt att utfärda en förordning.

Herr talman! När det gäller t. ex. straff- och rättegångsordning är det inte ens möjligt för riksdagen att utfärda någon fullmakt för regeringen. Rättegångsbalken hör till det s. k. obligatoriska lagområdet. Där är riksdagen suverän. Det finns många skäl för detta. Som ett har man i litteraturen nämnt att folkrepresentationen inte bör avhända sig makten över den centrala lagstiftningen, eftersom den om så skedde skulle minska i betydelse, varmed skulle följa en risk att politiken råkar i vanrykte. Detta kan också vara bra för talmannen att höra. Det är alltså riksdagen som har beslutat om den lagändring min fråga gäller och som, ifall lagen inte fungerar bra, måste fatta ett nytt beslut.

Att jag i detta sammanhang har använt termen "lagförklaring" beror naturligtvis inte på att man kan säga att det rör sig om en lagförklaring i ordets tidigare mening. Det gamla institutet begravdes – om vi skall använda det ordet i denna debatt – med vår gamla regeringsform. Egentligen var det begravt redan på 1800-talet. Men det verkade i det aktuella fallet som om det var fråga om något nytt, som skulle kunna kallas lagförklaring. På den tid då institutet lagförklaring fanns, skulle regeringen skicka ärendet till högsta domstolen – inte själv uttala sig.

Det verkade av promemorian som om man i regeringskansliet över huvudet taget inte läser utskottsbetänkandena från riksdagen. Jag har skaffat mig promemorian på andra vägar och tagit del av den i efterhand.

I den aktuella promemorian finns inte ett ord nämnt om utskottsbetänkandet. Men i betänkandet står det faktiskt, skrivet av ett enhälligt utskott:

"Utskottet anser att det är angeläget att tillämpningen av den nya lagstiftningen följs noga, och enligt utskottets mening bör erfarenheterna redovisas för riksdagen, t. ex. i en kommande budgetproposition. Av intresse är bl. a. hur stora effekterna har blivit när det gäller antalet inställda huvudförhandlingar, vilka påföljder som döms ut med tillämpning av den nya lagstiftningen och i vilken utsträckning utevarodomarna överklagas och ändras i högre instans."

Herr talman! Det finns alltså ett levande och befogat intresse här i huset för den lagtekniska fråga som det här ärendet handlar om, där departementet i stället har informerat domstolarna. Jag har för säkerhets skull i dag letat ganska noga i senare års budgetpropositioner, eftersom jag inte har suttit i justitieutskottet så mycket längre än Anna-Greta Leijon har suttit i departementet. Men jag har inte kunnat finna en stavelse som kan uppfattas som den begärda redovisningen. Därför måste jag fråga justitieministern: Har jag fel? Har jag missat någonting? Har regeringen redovisat saken för riksdagen utan att justitieutskottets ordförande har kunnat märka det? Om regeringen inte – vilket faktiskt torde vara fallet – har redovisat det hela och därmed fullgjort det uppdrag som riksdagen gav år 1982, när kan vi då få del av erfarenheterna här i riksdagen?

Jag kan mycket väl hålla med Anna-Greta Leijon när hon säger att

regeringens utredning inte behövde begravas i departementets arkiv. Det gör ingenting om den skickas till riksdagen, som faktiskt för sex år sedan begärde en utvärdering. Jag undrar också: Har justitieministern övervägt följderna, ifall riksdagen efter en utvärdering skulle finna att en ändring av lagtexten behövs? Jag vill gärna understryka att jag personligen inte har tagit ställning.

Anf. 3 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag vill först säga att jag är glad över att Karin Ahrland konstaterar att det inte handlade om någon lagförklaring.

Beträffande informationen: Jag tycker det är viktigt att vi informerar både riksdagen och de personer som ute på fältet skall hantera de av riksdagen fattade besluten.

Karin Ahrland för nu in en ny fråga, och jag har inte riktigt hunnit förbereda mig för att svara därvidlag. Jag vet alltså inte, måste jag erkänna, om det under tidigare år har lämnats en redovisning i någon budgetproposition eller på annat sätt till riksdagen. Jag antar att Karin Ahrland har rätt i att det inte har funnits någon sådan information.

Det var inte möjligt för oss att i årets budgetproposition redovisa regeringens ställningstagande. Remissbehandlingen blev inte färdig förrän i november 1987. Som Karin Ahrland vet är det mycket skrivelser i fråga om budgetpropositionen, och att så sent som i månadsskiftet november-december föra in nya redovisningar brukar vara praktiskt svårt. Vi tog alltså i regeringen inte ställning till den här frågan förrän den 10 december. Det var först då som vi hade fått in remissinstansernas bedömning av den promemoria som hade utarbetats inom justitiedepartementet.

Justitiedepartementets del i budgetpropositionen brukar alltid inledas med en ganska lång och, tycker jag, intressant redovisning av vad som har förevarit. Det finns naturligtvis ingenting som hindrar att vi tar upp de här frågorna i den redovisning som skall ges i nästa års budgetproposition, men det har alltså inte varit möjligt att göra en redovisning i år.

Anf. 4 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte beskylla Anna-Greta Leijon för vad tidigare justitieministrar inte har gjort, och det tänker jag inte heller göra.

Men litet bekymrad är jag över att Anna-Greta Leijon blir förvånad över min nya fråga. Om man är intresserad av detta lagstiftningsärende, går man ju tillbaka till det riksdagstryck som ligger till grund för lagändringens utfärdande. Det jag citerade ur justitiekammarens betänkande för sex år sedan är mycket klart skrivet. Jag trodde att en slipad gammal politiker som Anna-Greta Leijon var beredd på att jag skulle ställa den här frågan.

Jag har naturligtvis inte något emot att justitiedepartementet emellanåt informerar domstolarna. Det kan i många fall vara bra. Men jag tycker faktiskt det är viktigt att justitiedepartementet också håller på formalia och ger riksdagen den information som riksdagen har beslutat om och begärt.

Jag förstår att promemorian inte kunde redovisas i år. Det har emellertid funnits många tidigare år då man hade kunnat ta upp detta ärende. Jag har alltså i dag läst igenom allt tryck utan att kunna hitta något.

Anf. 5 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att vi håller på formalia. Därför har vi också mycket noga gått igenom frågorna i anslutning till Karin Ahrlands interpellation. Men om man skall hålla sig till formalia, så var det alltså inte möjligt för mig att redovisa detta ärende i årets budgetproposition. Jag hade faktiskt inte underlaget färdigt, och därför fanns det ingenting att redovisa.

Anf. 6 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag ser fram emot en redovisning i januari nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1987/88:225 om rättsskyddet för barn i äktenskap mellan svenskar och invandrare

Anf. 7 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! På senare tid har det förekommit vissa uppmärksammade fall där barn skilts från den förälder som har vårdnaden genom att den andre föräldern fört barnet utomlands. Ibland har det visat sig ogörligt att återförena barnet och vårdnadshavaren.

Mot den bakgrunden har Britta Bjelle frågat mig om jag har för avsikt att se över bestämmelserna om egenmäktighet med barn för att stärka rättsskyddet för barn i äktenskap mellan svenskar och invandrare.

Britta Bjelle har vidare frågat om jag tänker låta se över bestämmelserna när det gäller rättshjälp så att också kvinnor som är målsägande i mål av det här slaget kan få stöd och hjälp av advokat.

För ett år sedan ställde Britta Bjelle samma frågor till min företrädare.

Vid det tillfället underströk Sten Wickbom vikten av internationellt samarbete. Jag kan nu nämna att regeringen under maj månad kommer att remittera ett förslag till lagrådet som innebär att Sverige ansluter sig till två konventioner som syftar till att motverka olovliga bortföranden av barn i internationella förhållanden.

Om förslagen genomförs, kommer möjligheterna att förhindra olovliga bortföranden att öka. Samtidigt måste man dock räkna med att en del stater kommer att stå utanför det internationella samarbetet. Det gäller bl. a. en del av de stater där vi har de största problemen. Vi arbetar dock på att få till stånd lösningar också i dessa fall.

För att hindra bortrövanden av det här slaget är det självfallet viktigt att det också finns tillräckligt effektiva straffbestämmelser.

Det brott som här kommer i fråga är i första hand egenmäktighet med barn (7 kap. 4 § brottsbalken). Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. I grova fall finns möjlighet att döma till fängelse i högst två år.

Jag delar uppfattningen att man måste markera att samhället ser mycket allvarligt på brott av det här slaget. Inom justitiedepartementet pågår en allmän översyn av straffskalorna för olika brott. I det sammanhanget kommer också straffskalan för brottet egenmäktighet med barn att övervägas.

Om rättsskyddet för barn i äktenskap mellan svenskar och invandrare

Det har diskuterats om den som har dömts för att ha fört bort barnet kan åtalas och dömas på nytt, om han efter domen fortsätter att hålla barnet skilt från vårdnadshavaren.

För att undanröja den osäkerhet som råder nämner Britta Bjelle möjligheten att införa en ny straffbestämmelse som särskilt skall omfatta det fall då den som fört bort barnet inte medverkar till att barnet förs tillbaka.

I ett mål som Britta Bjelle refererar till har både tingsrätten och hovrätten emellertid funnit att det redan enligt gällande lag går att straffa den som inte medverkar till att barnet förs tillbaka, även om han tidigare har dömts för bortförandet.

Jag anser därför att det för närvarande inte finns behov av några nya regler. Jag kan emellertid försäkra att jag ser mycket allvarligt på problemen och att jag följer frågan noga. Skulle den nuvarande lagstiftningen visa sig otillräcklig är jag givetvis beredd att ta upp saken på nytt.

Det förslag om målsägandebiträde som regeringen nyligen överlämnade till riksdagen innebär att målsäganden i vissa typer av mål skall ha rätt till ett eget biträde. Förslaget gäller främst vissa sexualbrott. Målsägandebiträde får dessutom förordnas vid en del andra brott, om målsäganden kan antas ha ett särskilt starkt behov av biträde. Förslaget omfattar inte brottet egenmäktighet med barn.

I propositionen anförde jag att reformen i ett första skede fick begränsas till vissa måltyper och att en avgörande faktor borde vara att brottet var sådant att man generellt sett kunde förvänta att målsäganden underkastades ingående och pressande förhör. Denna situation torde inte annat än undantagsvis föreligga i de nu aktuella målen. Men jag betonade samtidigt att det efter en utvärdering kunde finnas skäl att överväga om rätten till målsägandebiträde borde utvidgas.

Jag har fortfarande samma inställning. Jag vill emellertid understryka att det finns andra möjligheter till stöd och hjälp i de aktuella målen. Bl. a. kan allmän rättshjälp beviljas i vissa fall. Dessutom har åklagaren en viktig roll som stöd åt målsäganden. Utrikesdepartementet och våra ambassader i de berörda länderna brukar också lägga ner stor möda på att hjälpa till att ordna upp sådana här fall. Problemet är ju egentligen inte den svenska lagstiftningen utan det förhållandet att vissa länder inte respekterar svenska vårdnadsavgöranden.

Anf. 8 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

När det gäller barnkidnappningarna kan man dela upp förfarandet i två delar: dels ett internationellt perspektiv, dels ett nationellt.

Beträffande den internationella aspekten är det bra att regeringen nu verkar för att Sverige skall ansluta sig till internationella konventioner på detta område. Men som statsrådet själv påpekar kommer förmodligen de stater som vi har de största problemen med inte att ansluta sig till dessa konventioner. Statsrådet hänvisar i sitt svar till att regeringen arbetar på att få till stånd lösningar, och det tycker jag är bra. Nu undrar jag: På vilket sätt försöker regeringen få till stånd lösningar, och vilka initiativ har tagits? Det vore mycket värdefullt om justitieministern kunde redovisa detta.

Justitieministern påstår i sitt svar att våra ambassader i de berörda länderna brukar lägga ner stor möda på att hjälpa till att ordna upp sådana här fall. Har justitieministern något exempel på det? De kvinnor i Sverige som har råkat ut för att få sina barn olovligen bortförda har bildat en förening, som heter Mödrar till bortrövade barn. Jag har träffat några av dessa kvinnor, och den bild de har givit mig är inte alls att ambassaderna ställer upp fullt ut. De här kvinnorna menar t. o. m. att det är meningslöst att vända sig till UD.

Dessutom har jag blivit kontaktad av en Norrköpingsadvokat som processat i Turkiet. Det handlade om en svensk kvinna och en turkisk man som hade fått en dotter. När relationen upphörde tillerkändes kvinnan vårdnaden. Den turkiske mannen tog då barnet och förde det olovandes till Turkiet. I processen i Turkiet förhalas rättegången hela tiden. Advokaten tror att förhållningen åstadkoms genom mutor. Han begär hjälp på konsulatet i Istanbul, utan att få något stöd. Han vänder sig då till utrikesministern, och därifrån får han inte ens svar.

Ett annat exempel gäller en svensk kvinna som har allmän rättshjälp för att processa i Tunisien angående sina barn som olovligen har förts dit. Trots att hon har rättshjälp har hon tvingats att utöver de ordinarie rättegångskostnaderna erlægga 30 000 kr. i arvode till en tunisisk advokat. Ambassaden skulle även i detta fall kunna hjälpa till och kontrollera vad som egentligen sker.

Advokat Bengt Sjölander som hjälper många av kvinnorna i dessa situationer har vänt sig till utrikesministern och justitieministern för att via ambassaden få skicka ett brev till Tunisiens president, där han begär företräde hos presidenten för en kvinna som har sina barn i Tunisien. Han blev vägrad denna medverkan. Tunisiens president tog ändå emot dem, men det var inte med ambassadens hjälp.

Jag skulle kunna ta fler exempel om tiden medgav det, men det gör den inte. Jag undrar om justitieministern alltjämt menar att berörda ambassader och UD lägger ner stor möda på att hjälpa till att ordna upp sådana här fall.

Sedan vill jag ta upp den nationella delen. När det gäller straffskalan för egenmäktighet med barn säger justitieministern att denna finns med i ett allmänt översynsarbete i departementet. Det tycker jag är lovvärt.

Jag hoppas att justitieministern verkligen ser vilket grymt förfarande det är när ett barn tas från sin hemvanda miljö. Barnet tas från modern och placeras kanske hos en avlägsen släkting eller hos en åldrig farmor i en miljö där barnet inte förstår språket. Ett sådant barn blir i många fall föräldralöst, eftersom fadern återvänder till Sverige. Minst ett hundratal barn har på detta sätt skilts från sina mödrar.

Dessa barns situation kommer att uppmärksammas av Rädde barnens årskongress. Rädde barnens Göteborgsförbund har aktualiserat frågan genom en motion, där de bl. a. redogör för ett ärende där en kvinna sökte hjälp hos Rädde barnen i Göteborg. Bakgrunden var att hennes barn hade kidnappats av den fränkskilde iranske maken och placerats hos dennes bror i Istanbul. Göteborgsförbundet menar att dessa barn blir föräldralösa och i detta avseende sämre ställda än flyktingbarnen i Sverige, som i regel åtminstone har en förälder hos sig. Samhället måste här markera att vi ser mycket allvarligt på sådana brott. Det gör vi normalt genom att höja straffsatserna.

Jag vill sedan säga några ord om förslaget om målsägandebiträde. Justitieministern menar att det nya förslaget inte omfattar brottet egenmäktighet med barn, eftersom målsägande i sådana mål inte utsätts för ingående och pressande förhör. Jag undrar då vad justitieministern menar med pressande. En kvinna förlorar sitt barn och vet i vissa fall inte ens hur barnet har det. I andra fall kanske hon vet att barnet lämnats hos avlägsna släktingar i ett avlägset land och att barnet inte förstår språket och inte känner en enda person i sin omgivning. I en rättegång får hon sitta mittemot den man som har gjort henne och barnet så illa. Hon vet inte riktigt hur hon skall säga eller vad hon skall berätta för att mannen inte ytterligare skall hämnas på barnet för vad som händer i rättegången. Skulle det inte vara en pressande situation?

För mig förefaller den helt skrämmande. Jag tycker att det borde vara självklart att just dessa kvinnor skulle kunna få stöd av ett målsägandebiträde.

Anf. 9 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon här i Sverige som har en annan uppfattning i sak än Britta Bjelle. Dessa barn riskerar att fara mycket illa. Det är bekymmersamt och svårt för de svenska mödrar som det handlar om.

Det handlar emellertid mycket ofta om barn som har dubbla medborgarskap. Det handlar om föräldrar som kommer från helt olika länder. Den svenska lagstiftningen har självfallet svårigheter att nå in i andra länder. Precis som vi inte vill att andra länders vårdnadsavgöranden skall kunna ta över de svenska måste vi respektera andra länders parlament och regeringar. Jag tror att det effektivaste och för barnen bästa sättet att avgöra vårdnadstvister är att försöka finna en lösning där lagstiftningen i det land dit barnet har bortförts ändå får vara grunden. Annars riskerar vi att hamna i helt omöjliga situationer. Om vi ifrågasätter andra länders rätt att besluta om sina egna angelägenheter, har vi mycket små förutsättningar att klara ut förhållanden på ett bra sätt. Därför måste naturligtvis utrikesdepartementet, som ju har ansvar för kontakterna med andra länder, i det här fallet gå fram på de vägar som är möjliga men som kanske inte alltid kan redovisas i tidningsartiklar utåt.

Utrikesdepartementet och ambassaderna lägger ner ett stort arbete på sådana här fall, också på det fall som jag förstår delvis ligger bakom Britta Bjelles fråga, nämligen det tunisiska. Britta Bjelle har ju till utrikesminister Sten Andersson framställt en interpellation som kommer att besvaras i slutet av månaden. Den skrivelse som jag fick av advokaten Bengt Sjönander har överlämnats till utrikesdepartementet – det är självfallet genom utrikesdepartementet kontaktarna skall tas.

Om man genom utrikesdepartementets eller ambassadens försorg får kontakt med en inhemsk advokat, som har skett i en del av dessa fall, tror jag att den enskilda modern gör klokt i att utnyttja denna advokats arbetsinsatser. I själva verket tror jag att det ofta kan vara en bättre väg än att utnyttja svensk juridiskt utbildad personal. Har man tillgång till personal på platsen som kan den inhemska lagstiftningen och har ett förtroende hos myndigheterna i det land där barnen finns, är det en bra utgångspunkt för en

framgångsrik upplösning av vårdnadstvister.

Svensk lagstiftning kan inte tillämpas i andra länder. Vi kan försöka internationellt komma fram till konventioner där vårt sätt att se på frågan, att barnets bästa alltid skall sättas i främsta ledet, respekteras. Det gör vi genom olika internationella överenskommelser där vi arbetar både multinationellt och bilateralt för att komma vidare. De båda konventioner som jag talade om förut hoppas jag kommer att spela en stor roll, även om inte alla länder kommer att biträda dem.

Sedan till frågan om målsägarbiträde. Med Britta Bjelles inlägg här har jag svårt att förstå att hon inte själv har motionerat i frågan. Ärendet ligger för behandling i riksdagen just nu. Reformen om målsägandebiträde är ny. Den utredning som låg bakom förslaget hade begränsat rätten till målsägandebiträde till sexuella brott. Vi har gått en bit längre, men har inte velat ta med brott i allmänhet. Anledningen till att utredningen tog just de sexuella brotten var att kvinnorna ofta upplever att de sätts på de anklagades bänk och tvingas svara på de mest intima frågor. Detta var alltså bakgrunden till förslaget om målsägandebiträde. Vi har utvidgat det en del, men menar att vi i det första skedet inte kan ta alla de fall som i och för sig kan leda till besvärliga processer. När vi har gjort en utvärdering är det möjligt att vi kommer att fundera över utvidgningar.

Några motioner av det slag som Britta Bjelle talar för egentligen har inte väckts, såvitt jag känner till, med anledning av propositionen. Det hade kanske varit lättare att diskutera frågan i utskottet om det hade funnits sådana.

Anf. 10 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Justitieministern visade en uppgiven inställning i sitt svar på mina frågor. Om jag börjar med de åtgärder som interpellationssvaret hänvisar till, så sägs där uttryckligen att åtgärder har vidtagits, men dessa kan tydligen inte redovisas under en interpellationsdebatt i riksdagen. Eftersom åtgärderna omnämndes i justitieministerns svar, hade det varit rimligt att få reda på vad som låg bakom.

Även när det sedan gäller ifrågavarande lands lagstiftning hade justitieministern en väldigt uppgiven inställning, som gick ut på att man inte kan göra någonting åt Tunisiens lagstiftning, och när barnet väl är i Tunisien skall den tunisiska lagstiftningen råda. Jag trodde att vi skulle slå vakt om vår lagstiftning, våra svenska medborgare, våra barn och våra kvinnor. Då gäller det att vi i Sverige har en lagstiftning som förhindrar att barnkidnappning kan äga rum, som förhindrar att kvinnor som har barn i Sverige hamnar i en sådan situation att de fräntas sina barn, utan att de får möjlighet att vara med och påverka vare sig umgängesrätt eller någonting annat. Men innebörden i det som justitieministern sade var ungefär att våra ambassader ute i världen inte skall medverka aktivt i detta. I stället skall man söka hjälp via utländska advokater och när det inte är tillräckligt, skall inte ambassaderna ställa upp fullt ut.

Då det gäller målsägandebiträde är det klart att anfall är bästa försvar i alla lägen. Det är justitieministern som framlagt ett förslag rörande målsägandebiträde som enbart handlar om de kvinnor som utsätts för sexuella brott. Jag

är den första att tycka att det är riktigt att dessa kvinnor får stöd av ett juridiskt biträde. Men de kvinnor som förlorar sina barn och sedan skall sitta mitt emot den man som har gjort dem och barnen så illa befinner sig också i en pressad situation, vilket inte framgår av justitieministerns svar. Jag tycker att en sådan attityd är förvånande. Jag vädjar till justitieministern, som ändå har makten i dessa frågor, att se till att de berörda kvinnorna får rätt till målsägandebiträde. Saken har nämligen för 14 dagar sedan prövats vid Stockholms tingsrätt i ett mål som gällde rättshjälp. Vid det tillfället sade tingsrätten nej till rättshjälp när det gällde brottmålsdelen.

Anf. 11 Justitieminister ANNA-GRETA LEJON:

Herr talman! Beträffande förslaget om målsägandebiträde är det på det sättet att regeringen har lagt fram en proposition, och den rör inte, som Britta Bjelle påstår, enbart de sexuella brotten, utan den har, som jag nyss sade, utvidgats från lagförslaget.

Om Britta Bjelle hade varit inne här i kammaren tidigare när jag debatterade med Karin Ahrland, hade hon kunnat höra Karin Ahrlands inledning som handlade om att det inte bara är regeringen som har förslagsrätt, utan det gäller även för riksdagsledamöterna. De har nu under våren haft möjlighet att framlägga förslag i form av motioner angående just dessa frågor.

Det är inte bara frågan om målsägandebiträde som avgör hur situationen blir vid en domstolsprövning i en process. Allmänt sett har också åklagaren möjlighet att gå in som stöd till målsägaren. Som jag sade i interpellationssvaret anser jag att det är självklart att åklagaren i sådana här mål aktivt spelar den rollen.

Jag är inte alls uppgiven när det gäller förhållandet i andra länder. Det finns ingen anledning för oss, varken på justitiedepartementet eller inom utrikesförvaltningen, att inta någon uppgiven ståndpunkt. Men vi måste använda de internationella spelreglerna. I Sverige har vi våra uppfattningar om förhållandet mellan män och kvinnor, och dessa uppfattningar skiljer sig ganska mycket från andra länders. Vi har också våra uppfattningar om barns förhållande till föräldrarna. I internationella sammanhang skall vi driva vår linje och försöka få fram konventioner som reglerar förhållandet mellan familjemedlemmar, när det handlar om människor med dubbla medborgarskap eller medborgarskap i olika länder. Det är den naturliga vägen.

När det sedan uppstår situationer då ländernas olika lagstiftning står emot varandra, som så ofta är fallet, måste vi finna andra metoder. Om vi skall kunna vara framgångsrika och kunna lösa problemen med hänsyn till barnens bästa, måste vi välja metoder som inte innebär att vi alltid sätter oss på andra länder. Jag tror att man faktiskt når större framgång på det sättet. I det aktuella fallet som gäller Tunisien vet jag att man från både ambassadens och utrikesdepartementets sida har gjort väldiga ansträngningar. Jag vet också att man ibland har väntat på reaktioner från de inblandade parterna. Det är inte alltid på det sättet att det som skrivs i tidningsartiklar i Dagens Nyheter innehåller hela sanningen. Det kan ha hänt en del annat bakom kulisserna, som inte går att redovisa i riksdagens talarstol.

Anf. 12 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag förstår av justitieministerns inlägg, att när jag nu motionerar under den allmänna motionstiden, kan jag motse ett jakande svar från socialdemokratin när det gäller de här kvinnornas rätt att få målsägandebiträde. Det var ju tacknämligt.

När det sedan gäller målen i dag kan man konstatera att justitieministern menar att det är åklagaren som skall stödja kvinnorna i processen. Min uppfattning är att åklagarens första syfte är att driva brottmålet. Att det dessutom skulle finnas utrymme för att aktivt hjälpa en kvinna som har en så utsatt position som det här är fråga om anser jag inte existerar för åklagare i dag. Man behöver bara läsa tidningarna för att se vilken kris som är på väg att drabba åklagarväsendet. Man har ju inte ens folk så att det räcker till det allmänna utredningsarbetet vid domstolarna. Det har t. o. m. varit nödvändigt att ställa in mål. Att det då skulle finnas kraft att särskilt engagera sig för målsägandena verkar inte vara realistiskt.

Det som justitieministern sade om inställningen till andra länder och internationellt arbete är naturligtvis riktigt, men först bör vi väl skydda våra svenska medborgare mot att utsättas för sådant som det här är fråga om. Det är det första. Det andra är att vi när problemen uppstått givetvis skall arbeta internationellt. Men här har jag inte fått reda på vilka åtgärder som faktiskt har vidtagits. Beträffande fallet Tunisien kan jag säga att jag flera gånger har talat med advokat Bengt Sjönander om vad som har hänt och vilka åtgärder som har vidtagits, om vem som har ringt till honom resp. barnen. Såvitt jag förstår har det inte alls förekommit någonting som har gått ut på att verkligen bidra till att barnen kommer hem.

Anf. 13 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det är många sidospår som här kommer in i bilden. Men det är faktiskt inte så att vi inställer några mål här i landet på grund av att det inte finns åklagare tillgängliga. Det är helt andra skäl som finns bakom det.

Britta Bjelle har ställt en interpellation till utrikesminister Sten Andersson om det tunisiska fallet. Britta Bjelle kommer att få svar den 29 april och av svaret kommer säkert att framgå, precis som utav den bakgrundsinformation som jag har sett, att man har gjort insatser från såväl utrikesdepartementets sida som ambassadens sida för att i det här fallet stödja modern.

Jag skulle önska att det vore möjligt att, som Britta Bjelle säger, förhindra att den här sortens barnkidnappningar inträffar. Men vi vet att dessa förekommer och det tyvärr inte bara i Sverige, utan också i många andra länder. Vi kan önska att vi skulle kunna utforma lagstiftningen och regelsystemen, så att vi kan skydda enskilda människor från bortrövande av barn. Men tyvärr är det på det sättet att det här rör sig om människor som kanske har helt andra utgångspunkter när det gäller att se till vem som barnet mår bäst av att vara hos. Det finns kanske inget mer uppslitande än familjestrider av det här slaget. Barnen är de som far mest illa, och det är utifrån barnets bästa som vi måste agera, vare sig vi gör det via internationella konventioner eller via utrikesdepartementet och ambassaderna med alla de möjligheter som vi där har.

Prot. 1987/88:103
19 april 1988

Andre vice talmannen anmälde att Britta Bjelle anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Meddelande om interpellation

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Anmälades och bordlades

Förslag

1987/88:18 Riksdagens revisorers förslag angående kostnaderna vid statens invandrarverks flyktingföreläggningar

5 § Anmälades och bordlades

Kulturutskottets betänkanden

1987/88:12 om anslag till allmän kulturverksamhet m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:13 om anslag till museer och utställningar (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:14 om anslag till teater, dans och musik, bibliotek, bild och form samt arkiv (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:15 om anslag till forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:17 om anslag till internationellt kulturellt samarbete (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:19 om anslag till kyrkliga ändamål, m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

6 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 19 april

1987/88:234 av *Marianne Andersson* (c) till socialministern om arbetet inom Beredningsgruppen för opinion mot alkohol och narkotika (BOMAN-gruppen):

Hösten 1986 tillsatte regeringen beredningsgruppen för opinion mot alkohol och narkotika – den s. k. BOMAN-gruppen, som lyder direkt under alkohol- och narkotikapolitiska rådet, vars ordförande Anna Lindh också är ordförande i beredningsgruppen. Enligt regeringens beslutspromemoria var syftet att "på nytt lyfta fram alkoholproblemen" och "åstadkomma en positiv utveckling avseende alkoholkonsumtionen, inte minst bland ungdomar".

BOMAN-gruppen skulle "under en begränsad period se över samt intensifiera och utveckla de opinionsbildande insatserna". Meningen var att BOMAN-gruppen genom sitt arbete skulle medverka till en brytning av den nuvarande trenden avseende alkoholkonsumtion och förstärka insatserna mot drogmissbruket. Regeringen hade höga ambitioner och ville att BOMAN-gruppen skulle se över det nuvarande informations- och upplysnings-

och den övriga opinionsbildningen avseende alkohol- och droganvändning samt bedöma möjligheterna till en effektivisering av samverkan och samordning mellan olika myndigheter och organisationer.

Det betonades också att BOMAN-gruppen skulle genomföra sitt arbete med stor skyndsamhet och avsluta det före sommaren 1988.

Den stipulerade tiden för BOMAN-gruppen är ute om ett par veckor, och man kan med rätta fråga sig vad som hänt med de högtflygande ambitionerna. Har t. ex. ungdomens alkoholproblem lyfts fram på nytt eller har gruppen lyckats åstadkomma en förändring av konsumtionsutvecklingen eller konsumtionstrenderna?

Det har varit skrämmande tyst om både alkohol- och narkotikapolitiska rådet och om BOMAN-gruppen. De synbara bevisen på BOMAN-gruppens existens är högst obetydliga – ja, nästan fjuttiga om man utgår från uppdraget. Gruppen har visserligen lyckats samla nästan alla ungdomsorganisationer kring ett upprop, som dock är så självklart till sitt innehåll och sin andemening att det blir intetsägande och till intet förpliktigande. Vidare har man genomfört en annonskampanj med avsändaren "För minskat supande". Annonserna har säkert inte varit till skada – frågan är i stället, har de varit till någon avgörande nytta? Under hösten ordnade gruppen en sammankomst här i kammaren, där några av oss fick tillfälle att träffa ungdomar från olika organisationer. Det var förvisso trevligt, men knappast så mycket mer.

Mot bakgrund av det jag här sagt om BOMAN-gruppens uppdrag och det sätt på vilket jag kunnat ta del av deras arbete samt det faktum att det på många håll i samhället – bland organisationer, kamratgrupper och även inom näringslivet – initieras nya alternativa och drogfria aktiviteter, så vill jag ställa följande frågor till socialministern:

1. När och hur kommer BOMAN-gruppens arbete att redovisas? När kommer man att presentera vad man gjort, och vilka konkreta effekter har det haft?
2. Hur skall gruppens arbete utvärderas och av vilka?
3. Varför har inte BOMAN-gruppen reagerat och agerat i viktiga alkoholpolitiska frågor som införandet av lätt-lättvinet eller sambandet mellan pris och konsumtionsutvecklingen eller det alltmer utbredda kravet på samma åldersgräns för utskänkning på restaurang som för inköp på Systembolaget?
4. Hur avser socialministern att Sverige före sekelskiftet skall kunna sänka sin totala alkoholkonsumtion med 25 % i enlighet med WHO-målen?

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 april

1987/88:450 av *Hans Göran Franck* (s) till socialministern om särskilda åtgärder för vissa HIV-smittade:

De insatser som görs för HIV-smittade i vårt land har kritiserats för att vara alltför begränsade. Krav har därvid framförts om betydligt förbättrade ekonomiska, rättsliga, sociala och personliga insatser för dem som utan egen förskyllan drabbats av HIV-smitta vid allmänna sjukhus. Patientförsäkringar har enligt kritikerna inte behandlat dessa fall med tillräckligt allvar. Inte heller har de HIV-smittades organisation NU beviljats bidrag.

I anledning härav får jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att förbättra de genom blodtransfusion HIV-smittades situation?

den 19 april

1987/88:451 av *Bo Hammar* (vpk) till utbildningsministern om finansieringen av långsiktig forskning:

En betydande del av forskningen i vårt land sker inom de enormt vinstrika privatföretagen. Obalansen mellan samhällsfinansierad och privatfinansierad forskning tenderar att öka. Det är allvarligt bl. a. därför att de privata företagen i stor utsträckning enbart satsar på forskning som på kort sikt kan ge utdelning i ökade vinster.

Problemet illustreras utmärkt av att Skandinaviens största läkemedelsföretag, Astra, nu inställer aidsforskningen med den uttryckliga motiveringen att den inte anses vara kommersiellt lönsam. Det visar att den privata läkemedelsindustrin inte är intresserad av att bidra till att bekämpa en av vår tids värsta farsoter.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till utbildningsminister Lennart Bodström:

Är utbildningsministern beredd att medverka till att ökade resurser förs över från industrin för att bekosta långsiktig samhällsfinansierad forskning?

1987/88:452 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om åtgärder mot visst slags terrorism:

Ett brutalt mord har utförts mot en av PLO:s framstående ledare. Allt talar för att detta mord har utförts av den israeliska underrättelsetjänsten. Detta är en statterroristisk handling som skarpt måste fördömas, en handling som dessutom skedde i ett annat land.

Jag vill fråga utrikesministern:

Vilka internationella initiativ avser regeringen ta för att fördöma denna form av statterrorism?

1987/88:453 av *Birgitta Rydle* (m) till statsrådet Bengt Göransson om kursplanen i svenska för grundskolan:

Prot. 1987/88:103
19 april 1988

Skolöverstyrelsen föreslår i den nya kursplanen i svenska för grundskolan att huvudmomentet "Språken i de nordiska länderna" utgår.

Meddelande om frågor

Eftersom detta förslag uppenbarligen motverkar Nordiska rådets intentioner för ett närmande och en större förståelse mellan de nordiska länderna vill jag fråga om statsrådet avser att vidta några åtgärder.

1987/88:454 av *Birgitta Rydle* (m) till statsrådet Bengt Göransson om behandlingen av överaktiva barn:

I radioprogrammet "Vetandets värld" onsdagen den 22 mars uttalade programledaren beträffande s. k. överaktiva barn: "Det enda som är klart bevisat är att medicinsk behandling med centralstimulantia, alltså amfetamin och Ritalina, har klart positiva effekter."

I programmet medverkade också barnpsykiatern Krister Gillberg. Ett av hans inlägg lød: "Man kan säga att inom hela barnpsykofarmakologin, och jag skulle vilja säga hela barnfarmakologin, finns det inget medel som är så väldokumenterat positivt och förhållandevis ofarligt."

Med anledning av dessa uttalanden vill jag fråga:

Anser skolministern att droger skall kunna användas för att lugna överaktiva skolbarn, och om inte, vilka åtgärder kan skolministern tänka sig att vidta för att förhindra att så sker?

1987/88:455 av *Bo Hammar* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten bland skådespelare:

Bl. a. på grund av åtstramningar inom kultursektorn har arbetslösheten bland skådespelarna ökat. Enligt Teaterförbundet har arbetslösheten fyrdubblats under en tioårsperiod.

De fria teatergrupperna svarar för cirka en tredjedel av teaterutbudet. Många engagemang för de fria grupperna har förmedlats genom Teatercentrum, som haft ett blygsamt anslag för denna verksamhet genom AMS. Detta anslag har nu beskurits, vilket kan försvåra förmedlingsverksamheten via Teatercentrum och därmed ytterligare öka arbetslösheten.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta åtgärder som kan minska arbetslösheten bland skådespelarna?

1987/88:456 av *Martin Olsson* (c) till finansministern om folkpensionärernas extra avdrag vid inkomsttaxeringen:

I min interpellation 1987/88:140 i höstas och i min motion 1987/88:Sk309 i januari visade jag att folkpensionärer med låg pension men med vissa besparingar kan drabbas av orimliga marginaleffekter, drygt 170 %, och om hänsyn även tas till KBT över 200 %, eftersom extra avdrag reduceras på

Prot. 1987/88:103
19 april 1988

Meddelande om frågor

grund av både ökande inkomst – över folkpension och pensionstillskott – och förmögenhet fr. o. m. 91 000 kr.

I motionen begärde jag bl. a. att reduceringen av det extra avdraget på grund av förmögenhet skulle avskaffas fr. o. m. innevarande inkomstår. Motsvarande fråga ställde jag under interpellationsdebatten den 11 december i fjol och fick då negativt svar av finansministern. I radioprogrammet "Senioren" den 13 januari i år uttalade sig däremot statssekreterare Erik Åsbrink positivt om just detta krav.

Den 14 april avslog riksdagsmajoriteten, dvs. socialdemokrater och folkpartister, mitt motionsyrkande och detta utan att begära något förslag från regeringen. För att löftet i januari om nämnda skattereform skall infrias synes nu – sedan riksdagen avslagit motionen – ett regeringsförslag fordras. Jag vill därför fråga finansministern:

Kommer regeringen att framlägga förslag för riksdagen om avskaffande fr. o. m. innevarande inkomstår av reduceringen av folkpensionärernas extra avdrag på grund av förmögenhet?

8 § Kammaren åtskildes kl. 15.47.

In fidem

OLOF MARCUSSON